

سخن ماه

گفتار کوتاه درباره:

ضرورت کاهش نرخ بهره بانکی پول

از: دکتر امیر هوشنگ امینی

و اصولاً مگر در اقتصاد بسته و دستوری دولتی انتظار دیگری هست که اکنون اعلام کاهش دو سویه نرخ بهره بانکی پول این چنین غیرعادی تلقی و با آن برخورد می‌شود؟ آنهم نرخی که بنا به درخواست دولت و تأیید مجلس شورای اسلامی و بررسی و اعلام شورای پول و اعتبار بعنوان تنها مرجع تصمیمگیر در این زمینه اعلام شده است.

روشن است که اینگونه برخورد با مسایل پولی و تصمیمگیری‌های مربوط نمی‌تواند از کمترین و جاهت علمی برخوردار باشد. یا اینکه عنوان می‌شود که: دو گانگی نرخ سود سپرده‌ها، بانک‌های دولتی را در جذب سپرده‌ها و نقدینگی مورد نیاز آسیب‌پذیر می‌سازد. رویدادی که به هیچ صورت درست نیست، زیرا هم اکنون طبق آمار منتشره چهار یا پنج بانک خصوصی موجود طبق اعلام رسمی مقامات بانکی کشور فقط حدود چهار درصد از فعالیت‌های بانکی کشور را در اختیار دارند. به عبارت روشن‌تر، تنها چهار درصد از حجم نقدینگی یا سپرده‌های موجود در اختیار این بانک‌ها می‌باشد. لذا با توجه به میزان درصد سپرده‌های قانونی آنان نزد

اینکه گفته می‌شود، "کاهش سود سپرده‌گذاری موجب خروج سرمایه از بانک‌ها و فرار سرمایه خواهد شد" روشن نیست ریال رایج در کشور چگونه و به چه منظوری از کشور خارج می‌شود؟ که اولاً، استدلالی نسنجیده است، زیرا خروج سرمایه به هیچ وجه به علت کاهش یک یا دو درصد سود سپرده‌گذاری نمی‌تواند قابل تصور باشد.

بعد از تصمیم و اعلام بسیار ضرور دولت و مجلس شورای اسلامی مبنی بر کاهش نرخ بهره بانکی پول، آنهم به گونه‌ای دو سویه و مستمر، به نحوی که در سال پایانی چهارمین برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور این نرخ یک رقمی شود و شورای پول و اعتبار بعنوان تنها مرجع تصمیمگیری درباره سیاست‌های پولی و از جمله نرخ بهره یا سود بانکی پول نیز آنرا تصویب و اعلام داشت، موضوع به گونه‌ای به نقل بیشتر محافل و مجالس اقتصادی- اجتماعی و آموزه روز تبدیل شد و لذا نظرات گوناگون و متفاوتی، بیشتر نسنجیده درباره این تصمیم عنوان شد و می‌شود که بیش از آنکه نظراتی مبتنی بر اصول و مبانی علمی مربوط باشد، نظراتی شخصی و انتزاعی است. از آن جمله می‌توان به طور نمونه به شعار "کاهش دستوری سود بانکی" که جا به جا از سوی برخی اشخاص طرح می‌شود، اشاره کرد که روشن نیست، مگر نرخ کنونی یا افزایش آن غیردستوری بوده است که از سوی شورای پول و اعتبار برای انواع تسهیلات بانکی و سپرده‌های کوتاه و بلند مدت اعلام شد که اکنون کاهش نرخ، دستوری اعلام شده است؟

بانک مرکزی، از نظر و دید سپرده‌گذاران در قیاس با بانک‌های دولتی اعم از ملی، تجارت، سپه، صادرات، ملت، کشاورزی، رفاه و صنعت و معدن و توسعه صادرات از جذابیت به مراتب کمتری برخوردارند، از این رو یکسان‌سازی سود سپرده‌گذاری در بانک‌های خصوصی و دولتی به نوعی ایجاد فضای رقابتی ناسالم به سود بانک‌های دولتی می‌باشد، ضمن اینکه چنانچه مقرر باشد سقف سود سپرده‌گذاران نزد بانک‌های خصوصی را نیز شورای پول و اعتبار به هر دلیل تعیین کند، بنابراین روشن نیست فلسفه بانک خصوصی چیست؟ به بیان دیگر، وجه تمیز بانک‌های خصوصی از دولتی کدامست؟ آنهم در جایی که بانک‌های دولتی در قیاس با بانک‌های خصوصی در بیشتر موارد از کارایی، سرویس و سوددهی کمتر یا نامطلوب‌تری برخوردارند.

در اینجا روشن نیست وجه منفی دوگانگی نرخ سود یا بهره بانکی پول برای بانک‌های خصوصی و دولتی که راستین‌های الزام‌آور می‌باشد، کدامین است؟ آنهم بانکهایی که تاکنون کم یا بیش با بهره‌گیری از تقاضای موجود در شبکه غیر بانکی، کاهش نرخ بهره غیر بانکی پول را سبب شده‌اند، چگونه و به کدامین "رانت" دست یافته‌اند که جا به جا عنوان می‌شود دوگانگی نرخ سود یا بهره بانکی پول موجب ایجاد رانت برای بانک‌های خصوصی می‌شود؟

و یا اینکه گفته می‌شود، "کاهش نرخ سود سپرده‌گذاری سبب هجوم متقاضیان تسهیلات پولی به بانک‌ها می‌شود و بانک‌ها را با کمبود نقدینگی مواجه می‌سازد" که روشن نیست مگر بانک‌ها بیش از توان اعتباری خود می‌توانند اعطای تسهیلات کنند؟ ضمن اینکه هجوم متقاضیان تسهیلات اعتباری موجب رونق هر چه بیشتر فعالیت بانک‌ها می‌شود که بدین ترتیب، بانک‌ها با سود دهی بیشتر روبرو خواهند شد. و یا باز هم اینکه گفته می‌شود، "کاهش سود سپرده‌گذاری موجب خروج سرمایه‌ها از بانک‌ها و فرار سرمایه خواهد شد" روشن

نیست ریال رایج در کشور چگونه و به چه منظوری از کشور خارج می‌شود؟ که اولاً، استدلالی نسنجیده است، زیرا خروج سرمایه به هیچ وجه به علت کاهش یک یا دو درصد سود سپرده‌گذاری نمی‌تواند قابل تصور باشد. ضمن اینکه وجوهی که از این بابت به فروشنده ارز پرداخت می‌شود، مگر از جریان و گردش خارج می‌شود؟ جز اینکه گفته شود به حساب‌های جاری نزد بانک‌ها واریز می‌شود که به تصدیق همگان عمده‌ترین سود بانک‌ها ناشی از میزان وجوه در حساب‌های جاریست، اعم از اینکه این وجوه بابت خرید زمین یا طلا و یا ارز تحصیل شده باشد و به هر حال، نظرات دیگری که در اینجا از برشماری آنها در می‌گذریم.

اصولاً مگر در اقتصاد بسته و دستوری دولتی انتظار دیگری هست که اکنون اعلام کاهش دو سویه نرخ بهره بانکی پول این چنین غیرعادی تلقی و عنوان می‌شود؟

به هر تقدیر همانگونه که اشاره شد، ملاحظه می‌شود که بعد از تصمیم متخذه مبنی بر کاهش نرخ سود تسهیلات و سپرده‌گذاری که مقرر است همزمان انجام شود، اظهار نظرهای گوناگون و گاه بی‌ارتباطی با موضوع و آثار و تبعات ناشی از کاهش نرخ بهره بانکی مورد اشاره عنوان و رایج شده و می‌شود؛ که به گونه‌ای به آموزه روز تبدیل شده است که کلاً در سه گروه قابل طبقه‌بندی می‌باشند:

نخست: نظراتی که منطبق با راستین‌های حاکم بر موضوع و اصول و مبانی علمی می‌باشند.

دوم: نظرات رایج شده از سوی بانک‌های خصوصی و نظام بانکداری دولتی که هر چند

از جهاتی دارای وجوه مشترک می‌باشند اما از جهاتی در تضاد با یکدیگرند.

سوم: نظرات نسنجیده‌ای که بیشتر از سوی اشخاصی ارایه شده است که بدون توجه به آثار و تبعات کار در اندیشه سود کوتاه یا بلند مدت و در نهایت، سود سپرده‌گذارانی می‌باشند که با سود حاصل از سپرده‌گذاری خود امرار معاش می‌کنند.

بنابراین، چنانچه از بحث و گفتگوی بیشتر درباره نظرات ارایه شده، به ویژه نظرات دو گروه آخر بگذریم، روشن است که با توجه به اینکه به حکم علم و بنا به اصول و مبانی علمی حاکم بر بحث سیاست‌های پولی - مالی (همانطور که اشاره شد) همچنانکه افزایش نرخ بهره بانکی بایستی از جهتگیری‌های سیاسی، مقطعی یا ساده‌اندیشی و ساده‌پنداری به دور مانده، به گونه‌ای علمی و مبتنی بر بررسی‌های جامع و همه جانبه آثار و پیامدهای آن، به ویژه در نظام‌های متفاوت اجتماعی - اقتصادی، از جمله در اقتصاد ملی خودمان و در انطباق با استراتژی ملی اقتصادی باشد، بی‌تردید کاهش نرخ بهره‌های بانکی برقرار نیز از این قاعده مستثنی نیست.

از این رو، ضرورت ایجاد می‌کند با توجه به سیاست‌های پولی - مالی اعلام شده مبنی بر کاهش نرخ بهره بانکی پول به نحوی که در سال پایانی برنامه، این نرخ یک رقمی شود، شورای پول و اعتبار که اشاره شد تنها مرجع تعیین نرخ بهره بانکی پول می‌باشد و مقرر داشته است که این نرخ به گونه‌ای دوسویه برای تسهیلات و سپرده‌ها مورد کاهش قرار گیرد، با عنایت به هزینه غیر منطقی تولید پول برای بانک‌ها و مقایسه آن با سایر کشورها، ضمن کاهش فاصله نرخ تسهیلات و سپرده‌گذاری به نحوی اقدام شود که اولاً، این رقم کاهش یابد در ثانی، سقف سود سپرده‌گذاران نزد بانک‌های خصوصی حذف و بدینسان از ایجاد فضای رقابت ناسالم بین بانک‌های دولتی و خصوصی دست‌کم در این زمینه جلوگیری شود. □